

RAFAEL TASIS, ELS FONAMENTS D'UN GÈNERE

Salvador Balcells

Escriptor

1. APROXIMACIÓ A LA FIGURA I L'OBRA

Rafael Tasis i Marca nasqué a Barcelona l'any 1906. Va fer d'escriptor, crític literari, traductor, impressor, llibreter, periodista i activista polític. Però, per damunt de tot, va ser un autodidacta amb una voracitat lectora poc habitual i una fabulosa curiositat intel·lectual. Bon coneixedor del francès i de l'anglès, podia seguir els escriptors en les seves versions originals i va arribar a assolir un vastíssim coneixement de la novel·lística mundial.

L'any 1921, amb només quinze anys, va començar a col·laborar amb la revista infantil *La Mainada* i el 1923 publicà la seva primera obra narrativa, *El daltabaix*, dins de la col·lecció popular «La novel·la d'ara».

Després de la Conferència Nacional Catalana dels dies 4 i 5 de juny de 1922, es decantà clarament, des del punt de vista polític, cap a «Acció Catalana», manifestant un clar patriotisme que sempre mantindria i que es veié accentuat durant la dictadura de Primo de Rivera, entre els anys 1923 i 1930.

El 1931 publicà la novel·la *Vint anys*, testimoni de la vida barcelonina de l'època, a l'editorial Proa, i traduí obres com *El retrat de Dorian Gray*, d'Oscar Wilde, o *La nimfa constant*, de Margaret Kennedy. Al llarg de la dècada dels trenta, exercí com a director general de Serveis Correcionals de la Generalitat. Aquesta feina donaria lloc, posteriorment, a l'obra *Les presons dels altres*, publicada l'any 1990. Col·laborà com a crític literari en diverses publicacions: *La Publicitat*, *Mirador*, *Revista de Catalunya* o *Serra d'Or*, entre d'altres. Amb la vocació d'impulsar la novel·la a casa nostra, va escriure els assaigs *Una visió de conjunt de la novel·la catalana* (1935) i *La literatura catalana moderna* (1937).

Al començament de la Guerra Civil Espanyola, Tasis col·laborà amb el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. D'aquesta tasca en sortiren tres publicacions: *La revolució en els ajuntaments* (1937, traduïda al castellà el mateix any), l'esmentada *La literatura*

catalana moderna (1937) i *Les pedres parlen* (1938). L'any 1939 s'exilià a París, on va viure fins el 1948. Allà hi passà els anys de la Segona Guerra Mundial, amb l'ocupació nazi de la capital francesa, i col·laborà amb la radiodifusió del país. *Tot l'any. Dotze estampes barcelonines* (1943) i *Històries de coneguts* (1945) són llibres escrits i publicats a París. Així mateix, l'autor escrigué, en francès, l'obra per a infants *L'étudiant et le sorcier. Légende catalane* (1947). Dels anys a l'exili també en sortiren, posteriorment, novel·les com *Sol ponent* (1953), *Abans d'ahir* (1956) o *Tres*, obra que obtingué a Mèxic el Premi Catalònia de novel·la de l'any 1953. *Tres* fou publicada en aquest mateix país el 1962.

L'any 1948 Rafael Tasis retornà a Barcelona, on va treballar com a impressor i llibreter, sempre des del catalanisme i mantenint-se com a important enllaç amb el món de l'exili. La llibreria, papereria i impremta familiar dels Tasis estava situada al número 42 de la Rambla dels Caputxins. A partir d'aleshores, aquest espai va esdevenir un centre neuràlgic del catalanisme cultural i literari de la postguerra. Els anys cinquanta i seixanta, tenint al davant un home com ell —un divulgador cultural, un intel·lectual compromès i un batallador constant—, la llibreria es va convertir en un punt de trobada i en un centre d'iniciatives patriòtiques de tota mena. Tant s'hi rebien els originals que es presentaven als premis Joan Santamaria com s'hi reunien membres de l'Institut d'Estudis Catalans o s'hi venien els tiquets per assistir a un dinar d'homenatge a Carles Riba. Com el Barça, era més que una llibreria. Ho explicava així Albert Manent en una jornada d'homenatge a Rafael Tasis amb motiu del centenari del seu naixement:

No és fàcil d'imaginar-se com havia d'actuar Tasis en aquell món encara ple de prohibicions contra la llengua i la cultura, sense plataformes públiques, fent de pont amb els de l'exili, donant conferències a comarques sobre temes no polítics, que de vegades acabaven amb una multa. I per sobre de tot havent de dedicar moltes hores a la papereria i a la petita impremta artesanal. Hi rebia no sols visites d'amics i de «conspiradors» que estaven delerosos per rebre alguna notícia o saber algun rumor de la boca del mateix Tasis, sinó clients o els que li telefonaven per saber quan s'acabava el termini per presentar treballs als Jocs Florals de Molins de Rei. Arimany recorda que sovintejava la frase: «Quan no sapigueu una cosa, pregunteu-ho a en Tasis» (REAL: 2006, 23-25).

Aquest paper substitutori de la llibreria Tasis és doblement important: pel perill que comportava dur a terme certes activitats sota la fèrula d'un règim genocida i perquè va esdevenir un precedent primerenc i meritori de les múltiples llibreries d'arreu del país que van fer papers similars en els darrers temps del franquisme i en els inicis de la transició democràtica.

Tasis va compaginar aquesta activitat constant i variada amb la continuació del seu periple literari. Fou quan va escriure i publicar un conjunt de treballs d'història de la literatura, història de la premsa catalana, teatre, assaig i traducció. Alhora, col·laborava sovint com a articulista amb la premsa d'exili, en una mena de corresponsalia clandestina des de l'interior. Però això no era tot: també va tornar a la narrativa, amb la publicació de sis novel·les entre 1953 i 1960. Tot i que almenys dues d'aquestes obres les havia escrit durant l'exili, no deixa de sorprendre la seva enorme capacitat de treball.

Així, en aquesta època col·laborà escrivint a revistes de Mèxic, França o Buenos Aires com *El Poble Català* (París, 1939-1940), *La Nostra Revista* (Mèxic, 1946-1955), *Pont Blau* (Mèxic, 1952-1963), *Vida Nova*, *Quaderns* (Perpinyà, 1945-1947) o *Catalunya*. En aquestes publicacions utilitzava, en algunes ocasions, els pseudònims de *Blanquerna* o *Pere Bernat*. Com a destacat opositor al règim franquista també participà, l'any 1962, en l'anomenat *Contuberni de Munic*. Des de la capital catalana, Tasis va mantenir sempre la seva intensa activitat com a escriptor.

Pel que fa al gènere policíac i com veurem més endavant, resulta d'especial importància la seva trilogia constituïda per *La Bíblia valenciana* (1955), *És hora de plegar* (1956) i *Un crim al Paralelo* (1960). Aquesta darrera fou adaptada al teatre pel mateix autor, juntament amb Josep Maria Poblet, amb el títol *Paral·lel 1934* i estrenada al Teatre Romea l'any 1953.

Rafael Tasis també fou dramaturg. En la nòmina de la seva producció teatral hi trobem peces com *Un home entre herois* (1957) o *Gulliver i els gegants* (1952). D'altra banda, feu diverses adaptacions d'altres autors, entre les quals *La sala d'estar* (1962), de Graham Greene. Quant a la divulgació històrica i biogràfica, cal destacar, entre d'altres,

llibres com *Històries de coneguts* (1945), *La vida del rei en Pere III* (1957), *Joan I, el rei caçador i músic* (1959) o *Barcelona, imatge i història d'una ciutat* (1961). Com a crític literari fou rellevant la seva *Antologia de la poesia catalana. De Ramon Llull a Verdaguer* (1949-1967) i *La novel·la catalana* (1954). Les obres *Un segle de poesia catalana* i *La Renaixença Catalana*, ambdues de 1967, van ser publicacions pòstumes, ja que Rafael Tasis va morir a París, sobtadament, l'any 1966.

2. CAP A LA RECERCA D'UN GÈNERE

El paper de Rafael Tasis dins del gènere policíac va molt més enllà d'escriure tres novel·les. Era un gènere del que n'era un lector empedreït, traductor i fins i tot va arribar a teoritzar sobre la qüestió. A més de la seva producció, és destacable l'aposta decidida i primerenca de l'escriptor per Manuel de Pedrolo i el seu potencial creatiu, quan Pedrolo tot just acabava de publicar la seva primera novel·la, *Es vessa una sang fàcil*, tot i que ja en tenia unes quantes més al calaix. L'any 1954, Rafael Tasis escrivia al número 20 de la revista *Pont Blau*:

Perquè vull córrer tots els riscos —ni que sigui fent una mica de trampa— i suprimir totes les xarxes protectores de salts mortals, per a fer una afirmació prèvia que compromet tot el meu problemàtic prestigi de crític, per proclamar de bell antuvi que Manuel de Pedrolo, novel·lista català inèdit, és la revelació d'aquests darrers vint anys en el camp de la novel·la catalana i que, probablement, haurà d'ésser considerat com [sic] el novel·lista més important que s'hagi donat a Catalunya després de Narcís Oller. [...] Sí, suprimim totes les precaucions oratòries, correm tots els riscos: Manuel de Pedrolo és el novel·lista català més considerable d'aquest segle (TASIS: 1954, 183).

És força probable que l'aposta de Pedrolo pel gènere policíac, que el portaria a escriure novel·les com *L'Inspector arriba tard*, *Joc brut* o *Mossegat-se la cua*, així com a la creació i direcció de la col·lecció «La Cua de palla» d'Edicions 62, hagués estat en bona part per influència de Rafael Tasis, amb qui va mantenir sempre el contacte i l'amistat. Bona prova del que diem varen ser les traduccions policíaques que va fer

Tasis¹⁰¹ per a la col·lecció amb quatre títols: *La clau de vidre* (1963) de Dashiell Hammett; *Amb la por al cos* (1964) de Margaret Millar; *Sota la pell* (1965) de William P. McGivern, i *La dama fantasma* (1965) de William Irish. Fins i tot, l'aportació de Pedrolo a la ciència-ficció, *Mecanoscrit del segon origen*, podria obeir a aquest ascendent, ja que, segons Tasis, calia anar omplint els buits temàtics del circuit literari català.

Tant en el cas de Pedrolo com en el del mateix Tasis, es tractava d'una clara voluntat de resistència i de servei a la llengua en un context totalment advers. Intentar guanyar nous lectors en català quan la llengua estava totalment prohibida a l'ensenyament, ni que fos amb obres de poc tonatge literari, era missió pràcticament impossible. I, tanmateix, ho van intentar. I és que les seves aportacions en català són un intent normalitzador de la llengua catalana.

El desembre de 1987, anys després de la mort de Tasis, quan el voluntarisme de les dècades anteriors havia estat substituït per una certa normalització, el crític literari Isidor Cònsul escrivia el següent a la revista *Serra d'Or*:

Vivim, no cal pas dir-ho, un moment d'eufòria de la narrativa policíaca. Sembla consolidada la col·lecció més jove —«La negra»— i continua sense problemes la més clàssica —«La cua de palla». La conjuntura, doncs, és prou adient per a una revisió dels orígens autòctons del gènere i per a centrar l'aportació de pioner que en féu Rafael Tasis, bo i aprofitant, d'altra banda, la reedició de la seva obra policíaca per part de Tres i Quatre (CÒNSUL: 1987, 40).

Rafael Tasis sempre va intentar mantenir, en les seves novel·les, un nivell de català molt normatiu, acurat i literari, influït pels corrents modernistes i noucentistes. Al lector actual, el to li pot semblar un pèl artificios, però això només es deu al fet que l'autor, com va recalcar Jaume Fuster en el pròleg de *La Bíblia valenciana* en l'edició de «Tres i Quatre», coneixia Barcelona en un temps en què la concepció del llenguatge

¹⁰¹ Tasis també va fer catorze traduccions no acreditades de Georges Simenon i que signava Ferran Canyameres, mentre que a l'editorial Aymà hi va traduir *Goldfinger* d'Ian Fleming (1963).

marginal afectava directament el català, atès l'escàs nombre de castellano-parlants que en aquell moment hi havia a la ciutat. En aquest sentit, per tant, es diferencia d'altres conreadors posteriors del gènere, que han anat introduint un català més col·loquial amb l'ús freqüent d'un argot farcit de castellanismes, un ús en el qual tampoc no va caure mai Manuel de Pedrolo. En un article intítulat «Punt de vista català sobre la novel·la policíaca americana», manifestava:

El gènere policíac [...] té prou categoria i mèrits intrínsecs per a considerar-lo bon xic més que com una fàcil distracció per a hores vagarívols i viatges enso-pits. La inventiva, la tècnica, la psicologia, les gradacions d'estil que un bon escriptor de *thrillers* i de novel·les policíaques en general es veu obligat a posar en joc per a obtenir un resultat apreciable, són ben sovint superiors als que esmerça un autor de novel·la «seriosa». Manipular el misteri és feina molt delicada (TASIS: 1953, 322).¹⁰²

I, segons un dels seus biògrafs

Aquest ideal de divulgar novel·la comercial es deixa entreveure igualment en els esforços de Tasis com a traductor en una segona etapa, la que arrenca després de l'esclat de la guerra fins a mitjan anys seixanta, encaminats a divulgar la novel·la en els diversos gèneres, especialment el seu preferit: la novel·la policíaca. Amb una llarga tradició anglosaxona, el gènere s'havia estès popularment a França després de l'ocupació alemanya, gràcies en part a la contribució de l'escriptor belga Georges Simenon; en l'exili parisenc, Tasis va poder aprofundir en les lectures i el coneixement del gènere, i amb el propòsit de fer-lo arrelar en la literatura catalana, en va divulgar les particularitats i els autors en dos assaigs (TASIS: 1947 i 1957; cf. MIRÓ: 1982). A la seva llibreria de la Rambla, Tasis disposava d'un nombre d'exemplars de novel·la policíaca, entre els *pocket-books* i els *paper-backs* que ocupaven les prestatgeries mòbils, on també es podien trobar obres de ciència ficció i autors clàssics (ARIMANY: 1967, 177-178).

3. RAFAEL TASIS, BARCELONA I LA NOVEL·LA POLICÍACA

Rafael Tasis, gran amant de la novel·la, estava convençut de la importància del seu conreu per a la normalització de la cultura catalana. No

¹⁰² Aquest fragment ha estat extret de l'article de Vicent Simbor intítulat «Rafael Tasis, el crític que estimava la novel·la», publicat a la Revista *Llengua & Literatura* l'any 2007.

podem oblidar que el gènere es trobava en un moment difícil, menyspreat pels «mandarins» de la literatura, com ell mateix havia anomenat els estudiosos en alguna ocasió. Home tàctic però selectiu, apostava per un model de novel·la realista i psicològica. Per a ell, la bona novel·la havia de ser «un estudi de la psicologia o de l'activitat dels homes, un bocí bategant de la vida humana». En aquest sentit, un aspecte de la seva línia argumentativa era l'aposta decidida per la novel·la ciutadana, centrada en Barcelona i en els ambients urbans. L'any 1961 escrivia a *Serra d'Or*:

Fa prop de trenta anys que em meravella el fet que una ciutat com Barcelona no hagi temptat els novel·listes catalans. ¿Hi ha gaires novel·listes, en el darrer quart de segle, que puguin posar-se al costat de *La febre d'or* o de *L'auca del senyor Esteve*, quant a utilitzar aquest incomparable material que és Barcelona? (SIMBOR: 2007, 244).

De fet, Tasis sempre havia defensat la necessitat d'una narrativa estrictament urbana, sobretot barcelonina, on hi veia tota una sèrie de possibilitats, amb els temps que corrien. Com afirmava Manuel Vázquez Montalbán, Tasis va ser un d'aquells escriptors que

utilizan el material urbano barcelonés como referente fundamental [...] El excitante literario de Barcelona procede de una especial relación espacio tiempo, relación diacrónica y sincrónica. Esta ciudad ha historificado lo mejor de su pasado y ha creado un espacio barcelonés convencional pero vivo (CASSANI: 2000, 11).

Efectivament, quasi trenta anys abans, el 1933, havia escrit a la revista *Mirador*:

Barcelona necessita un estol de novel·listes que s'enamorin de la seva evolució, de la seva grandesa i de la seva misèria. La història interna de les societats, més viva i autèntica que en les cròniques oficials, es troba en la novel·la, i per a conèixer-nos, per a corregir el nostre orgull i per a frenar les nostres errades, ens cal aquest espill idealitzat, però tanmateix fidel. I jo gosaria dir que, fa tanta falta una bona novel·la de psicologia, l'obra analítica i massiva d'un Joyce i d'un Proust, com el fulletonisme amb ribets de sicalipsi d'un Dekobra o un Da Verona i els misteris i els crims presentats per un Wallace o un Simenon. Ens cal aconseguir un públic [...] (CASTELLANOS: 1997, 172).

Pel que fa a la seva producció policíaca, es va produir en gran mesura en el seu exili francès, quan Tasis conegué Georges Simenon, traduí una colla de les seves novel·les, com ja hem esmentat, i va escriure'n un parell l'any 1944: *Un crim al Paralelo* (publicada el 1960) i *La Bíblia valenciana* (publicada el 1955), que, primer, s'havien de publicar en versió francesa. De retorn a Catalunya, redactà la tercera, *És hora de plegar* (1956).¹⁰³ A més de narrador i traductor, Tasis s'adonà del nou impacte de la novel·la negra americana. Per a la seva obra de creació, tanmateix, va seguir els models de la tradició anglesa i francesa. Les seves novel·les van de dret a la classificació de *detective story*, en la línia de Georges Simenon, d'Arthur Conan Doyle i d'Agatha Christie. Són històries d'amenitat comprovada que, salvant la distància dels quaranta anys i d'algun inevitable anacronisme, esdevenen lectures d'entreteniment agradable i distret. Potser no tenen l'agilitat que caracteritza les mostres més actuals, però la seva elegància narrativa les converteix en un producte perfectament competitiu, superior, diria, a bona part de l'anomenada «narrativa d'institut» que, ara mateix, és pastura abundosa pels verals del segon ensenyament.

Aquestes tres novel·les són protagonitzades per dos detectius ben peculiars: el professional, l'inspector de policia i posteriorment comissari Jaume Vilagut, intuïtiu, agosarat, tossut, enamoradís però gens sentimental i encara menys intel·lectual

Jaume Vilagut no tenia encara trenta anys. Era robust, seriós, ple de coratge i sentia una real vocació pel seu ofici. I tanmateix hauria estat ben difícil de preveure, quan estava a la Facultat de Medicina, que acabaria essent inspector de policia. Però al cap de dos cursos havia abandonat els estudis i el futur metge havia deixat pas, a conseqüència d'una sèrie de circumstàncies, a un perfecte agent de l'autoritat.

Les seves dues úniques febleses, ell mateix les ignorava. I de les persones que el tractaven només una estava en mesura de conèixer-les. Val a dir que se n'aprofitava sense escrúpols. Les dues febleses consistien en un desordenat amor pels esports en totes les seves formes actives i passives, i en la seva amistat envers Francesc Caldes, de la qual abusava l'interessat (TASIS: 1994, 38).

¹⁰³ La dècada dels noranta totes tres van ser reeditades per l'editorial valenciana Tres i Quatre, dins de la seva col·lecció «El Grill».

Pel que fa al seu acompanyant periodista, l'amateur Francesc Caldes, és ben bé antagònic. És un investigador sagaç amb grans dots per la deducció, amb clars homenatges a personatges cèlebres d'aquest tipus d'escriptura com Hercule Poirot, Sherlock Holmes o Auguste Dupin:

Quant a la intrmissió del seu fantasiós amic, el reporter de *Les Darreres Notícies*, tot i que el comissari havia tingut un moment de malhumor, en trobar-se'l ja instal·lat a la casa del crim, aviat s'hi havia resignat, i la seva adhesió a les normes i els reglaments no li feia pas menystenir els autèntics serveis que els dots d'observació i deducció de Francesc Caldes hi havien fet en anteriors ocasions. Caldes es vanava a conèixer a fons tota la teoria i pràctica dels grans detectius antics i moderns, dels més cèlebres herois de la novel·la policíaca fins als més recents G-men dels Estats Units, passant per Goron i pels millors cervells de Scotland Yard. La seva freqüentació assídua de personatges com Philo Vance, Maigret, Ellery Queen, Hercule Poirot i Sam Spade l'autoritzava a invocar una completíssima història i tècnica del crim modern, en la vida i en la ficció (TASIS: 1986, 56).

El patró seguit per Tasis és el de la novel·la policíaca més clàssica per excel·lència. A través dels enigmes plantejats (robatoris, assassinats, desaparicions) sovintegen les darreres conclusions de l'investigador per veure qui és el culpable dels fets i finalitza amb el descobriment de l'assassí i el restabliment de l'ordre. Si cal treure generalitats, val a dir que:

les tres novel·les [...] s'endinsen en la reflexió social, precisament a través dels retrats de la ciutat i dels seus habitants. Aquesta visió, que reflecteix la vida barcelonina, canalitza la reproducció realista dels ambients [...]. Tot i plantejar una trama al més pur estil policíac, mostra una consciència de la realitat que l'envolta. Les seves observacions de caràcter crític sobre l'entramat social de la ciutat així ens ho mostren.

Des d'una perspectiva historicoliterària, Tasis constitueix l'herència dels autors anteriors a la guerra. En aquest sentit, es fa ressò d'un tipus de literatura que havia estat molt popular, i que, a través d'autors com ell, podia haver-se intel·lectualitzat. És a dir, suposa el pas de la novel·la policíaca de tall popular de començaments de segle cap a un tipus de narrativa en la qual es comencen a tenir en compte –més enllà dels elements de simple intriga– aspectes d'ordre social, o si es vol, plantejaments ideològics que trascendeixen la literatura de pur entreteniment (MARTÍN I PIQUER: 2006, 60).

A l'obra policíaca de Rafael Tasis hi destaca, doncs, per sobre de tot, una voluntat per oferir un retrat de la ciutat, de la seva Barcelona nadiua, dels seus ambients i personatges. Aquest interès per la ciutat no es limita, però, a les seves novel·les, sinó que impregna gran part dels seus articles i d'altres llibres i opuscles, com el ja citat *Barcelona, imatge i història d'una ciutat* (1961). No hi ha dubte que la utilització del gènere policíac esdevé un afegit que, a més d'entretenir al lector, té una clara intenció de fer servei al seu país, a la literatura catalana, per completar-la al màxim i per incorporar-hi lectors. Potser la millor manera de finalitzar és llegint l'autor, que l'any 1960 va escriure tota una declaració d'intencions a la introducció de la seva novel·la *Un crim al Paralelo*, amb un escrit titulat «Defensa i il·lustració d'aquest llibre (i d'un gènere literari)»:

Josep Carner, gran poeta i infatigable viatger, em deia un dia en desfer al meu davant el breu bagatge d'una ràpida anada de Brussel·les a París —una mica de roba, estris d'afaitar, pipes i tabac i uns quants llibres— que durant llargues temporades havia consumit cada dia una novel·la policíaca. Els llibres que treia de la maleta ho eren, i asseguraven els lleures de viatge i estada. Aquest voraç consum d'allò que entre nosaltres algú anomena, despectivament, «literatura de lladres i serenos», podia ésser un simple desig d'evasió, de distracció dels maldecaps quotidians —cosa, tanmateix, ben respectable, i que no implicaria pas cap descrèdit per als autors de tal mena de llibres, si l'efecte curatiu era aconseguit: no sé pas que els fabricants d'aspirina siguin menystinguts dintre l'honorable gremi dels apotecaris—. Però Josep Carner, amb els elogis que em feia del gènere policíac, em demostrava que no era pas una simple diversió allò que cercava en aquells llibres, d'autors generalment anglosaxons —per bé que els belgues i algun francès, darrerament, si han mostrat prou experts— i que tenien per comú denominador la recerca d'un criminal. [...] És el gènere literari més ben pagat del món —m'assegurava—. I això demostra que té unes exigències de perfecció que no es demanen pas als altres. Altrament, la filosofia que es conté, per exemple, a *The Maltese Falcon* o en alguna altra obra de Dashiell Hammett, podia ésser molt bé un dels exponents més autèntics de la nostra època, amb tots els seus drames absurds i patètics i les seves punyents contradiccions». [...] He intentat, en modestos assaigs, de fonamentat *motu proprio* unes reflexions similars sobre la novel·la policíaca. Àdhuc he anunciat els meus propòsits perfectament inoperants, per ara, d'escriure un tractat sobre «Ètica i estètica de la novel·la policíaca». Que el gènere que ha donat, ultra noms inscrits a la història de la literatura universal, com Edgar Poe, Wilkie Collins, Conan Doyle, Agatha Christie,

Hammett i Simenon, per només esmentar-ne uns quants, pugui ésser considerat, a casa nostra, com un gènere menor, al qual un novel·lista digne i conscient no pot descendir, m'ha semblat sempre un error tan perjudicial per als lectors de llibres catalans —puig que han d'anar a cercar en altres literatures allò que no els dóna la pròpia— com per als qui els escriuen. He procurat de predicar amb l'exemple, sense pretensions d'iniciador —puig que ja sé que C. A. Jordana i àdhuc el gairebé oblidat Antoni Careta i Vidal havien escrit novel·les més o menys policiaques—, però sí amb el desig que altres escriptors catalans volguessin engrescar-se a escriure també llibres d'aquesta mena. No puc pas queixar-me de l'acollida que els ha donat el públic. I una demostració de la meva perseverança a guanyar un nucli de lectors catalans a aquest gènere és que avui hi reincideixo.

BIBLIOGRAFIA

- ARIMANY, Miquel (1967): *Símbol vivent. Biografia de Rafael Tasis*. Barcelona, Arimany.
- (1993): *Memòria de mi i de molts altres*. Barcelona, Columna.
- CAMPILLO, Maria & Jordi CASTELLANOS (1987): «La novel·la: Rafael Tasis», en *Història de la literatura catalana* [vol. 11, Part moderna]. Barcelona: Ariel, 1988, p. 52-56.
- CASSANI, Alberto (2000): *Le Barcellone perdute di Pepe Carvalho*, Milán, Edizione Scolastiche Unicopli
- CÒNSUL, Isidor (1987): «És hora de plegar. Un crim al Paral·lelo. La Bíblia valenciana, per Rafael Tasis», *Serra d'Or*, núm. 338 (desembre), p. 40.
- DANÉS, Adriana (2004): «Els inicis literaris i polítics de Rafael Tasis (1921-1935)». [Treball de recerca dirigit per Xavier Vall i Solaz]. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona - Departament de Filologia Catalana.
- (2004): «Rafael Tasis 1921-1935: primers passos literaris i polítics», *Serra d'Or*, núm. 538 (octubre), p. 20-22.
- (2006): «Rafael Tasis als primers anys trenta. Un model d'intel·lectual patriota», en *L'escriptor i la seva imatge. Contribució a la història dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*. Barcelona: L'Avenç - Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona, p. 208-221.

- FAULÍ, Josep (1966): «Rafael Tasis o la literatura com a acte de servei», *Tele-Estel*, núm. 22, (16 de desembre), p. 12-14.
- (1996): «Rafael Tasis i Marca, patriota», *Revista de Catalunya*, núm. 112 (novembre), p. 3-5.
- FUSTER, Jaume (1988): «Novel·la burgesa: Serrahima, Benguerel i Tasis», en *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Curial, p. 374-376.
- GUANSÉ, Domènec (1964): «Tres, de Rafael Tasis», *Serra d'Or*, núm. 4 (abril), p. 55-56.
- (1967): «El novel·lista», *Serra d'Or*, núm. 1 (gener), p. 49.
- LLUCH, G. «La Bíblia valenciana», *L'Espill*, València, núm. 25
- (1987): «Rafael Tasis: «La Bíblia Valenciana», *L'Espill*, València, núm. 25 (octubre), p. 135-139.
- MANENT, Albert (1967): «El crític literari», *Serra d'Or*, núm. 1 (gener 1967), p. 47-48.
- MARTÍN, Àlex i Adolf PIQUER (2006): *Catalana i criminal*, Palma de Mallorca, Documenta Balear.
- MUNTANER, Miquel-Lluís (2006): «A cent anys del naixement de Rafael Tasis», *Revista de Catalunya*, núm. 218 (juny 2006), p. 3-6.
- POBLET, Josep Maria (2006): *Rafael Tasis, conducta i exemple*. Barcelona: Grijalbo, 1967.
- REAL, Neus (2006): «En el centenari de Rafael Tasis i Marca», *Serra d'Or*, núm. 564 (desembre), p. 23-25.
- RIERA, Vicenç (1977): «Un absent», *Serra d'Or*, núm. 215 (agost), p. 33.
- (1988): «Rafael Tasis», *Serra d'Or*, núm. 346 (setembre 1988), p. 32.
- RUBIÓ, Jordi *et al.* (1969) «Rafael Tasis, poc conegut però endevinat», *El Pont*, núm. 30, 1969, p. 3-31.
- SIMBOR, Vicent (2007): «Rafael Tasis, el crític que estimava la novel·la», en *Llengua & Literatura*, núm. 18.
- SOBERANES, Amadeu (1963): «La vida del Rei En Pere III, per Rafael Tasis», *Serra d'Or*, núm. 5 (maig 1963), p. 43.
- SUNYER, Magí (2006): «Centenari Rafael Tasis (1906-2006)» [Recull les aportacions de la jornada d'homenatge a Rafael Tasis i Marca celebrada a la Residència d'Investigadors el 18 de maig de 2006].

Barcelona: Generalitat de Catalunya - Institució de les Lletres Catalanes.

TASIS, Rafael (1986): *La Bíblia valenciana*, València, «Ed. Tres i Quatre».

— (1994): *És hora de plegar*, València, «Ed. Tres i Quatre».

— (1994): *Un crim al Paralelo*, València, «Ed. Tres i Quatre».

VILANOVA, Francesc (1992): «Rafael Tasis: Les presons dels altres. Records d'un escarceller d'ocasió», *L'Avenç*, núm. 155 (gener), p. 58.